

Родинна хата Феодосія Рогового
у згодом затопленому селі Пугачівка

Джерело: <http://pkm.poltava.ua/ua/2650-roman-feodosiya-rogovogo-svyato-ostannogo-mliva-dovgij-shlyakh-do-chitacha.html>

Юрій РОГОВИЙ

«Добрідень, Батьку!»

(замість передмови)

Ми тоді якось і не поговорили по-справжньому. Я кудись поспішав (а куди?); ти почувався зле і, не дивлячись на одягнену шапку (а ти визнавав тільки кролячу), змерзло сидів за столом і дописував свій «Непрощений гріх».

Був переддень Великих Поминок і ми з мамою домовлялися об'їхати рідних і розвезти поминальні віночки покійним родичам. (Та Ти це пам'ятаєш, я просто нагадую). А коли ти спитав, чи й собі їхати, то я відповів, що можемо і самі – я знав, що за цей час ти зможеш написати абзац-другий так важко вистражданого роману.

Уже повернувшись, ми ще якусь хвилину поспішно прощалися (у мене знову було чимало якихось справ); ти дивився з-під опущеної на очі шапки

сумно, боляче, ніби востаннє... Щедре майське тепло тебе не гріло. Ти стояв, а на плечі падали вишневі пелюстки...

– «До завтра?»

– «До завтра...»

Їдучи додому, я згадав, що все забуваю спитати тебе, як звали отих волів, якими ми (здається у 62-му) возили каміння із сусіднього села на будівництво нашого дворища. Тоді я вперше бачив волів зблизька, а ти вихвалявся, як ще хлопчаком возив такими ж на елеватор зерно. Радів тоді, що приносив у халявах батькових чобіт по жмені-дві зерна: добрий дядько-бригадир не примушував тебе витрушувати його після роботи. Тоді ж я вперше побачив справжню церкву і живого батюшку: у церкві зберігалось зерно і кінська упряж, а батюшка (у рясі) ніс із магазину чорну хлібину (як давно це було, а мені, бач, упомку).

А воли йшли собі вузькою греблею, похитували величезними рогами; скрипіло ярмо і колеса, а я щось, мабуть, веселе, гукав до них.

І як же їх звали? Може, Борцями?

А пам'ятаєш, як ми (ти, я і мама) пливли пароплавом у Каховку? Ти мені тоді сказав, що десь у трюмі пароплава є коні, які його оце тягнуть. Я кілька разів пробирався до мотористів, а так їх і не побачив... А тоді загубився на верхній палубі (ми пливли у трюмі і зелені хвилі хлюпали прямо у товсте скло ілюмінатора), і гарно одягнена жінка (тепер я розумію, що багата) все гукала: «Чей ребьонок? Чей ребьонок?..» А я із відкритим ротом дивився «кіно» про космонавтів (був то небачений до того телевізор).

Ти мене тоді навіть не сварив...

А як ми ходили дивитися у Чаплинці на верблюда? Він ходив по колу і викачував для радгоспної худоби із глибини воду. Я тоді наступив босою п'ятою на верблюжу колючку і мама довго видивлялася, чи не залишилося чогось у ранці... Якийсь дядько казав, що в тієї рослини такий довгий корінь, що може дістати аж до Америки. Збрехав, мабуть.

На другий день дядько Яків (його ж так звали?) повіз нас усіх парою коней в Асканію. Її я запам'ятав не дуже (хіба що чудну вертушку на вході та вишку, з якої стрибали з парашутом небоязкі), а більше те, як ми зупинялися десь напівдорозі біля баштану. Такого баштану, мабуть, не бачив і ти. Мало того, що йому не було кінця-краю, а ще й кавуни лежали чи не під мої плечі (чи то я був малим?).

Із куреня вийшов сивобородий дідусь у солом'яному брилі і накачав нам півгарби тих кавунів-велетнів. Оце я добре пам'ятаю! Мама назбирала тоді добру пригорщу насіння, та в нас дома вони чомусь не вродили – були трішки більшими за твої кулаки. Може, земля не та? Чи сонце?

А як ми вудили на Пслі? Була середина (чи кінець?) літа, риба ловилася неохоче і дрібна. Першим ділом треба було наловити коників для наживки або знайти під корінням осоки товсту капустянку. Капустянки я тоді боявся, а з десяток коників завжди сиділо у моїй баночці з-під льодяників. А як я тебе налякав, коли витяг із води круглобокого піскаря і він (холодний) упав на твою розпашілу спину. Пам'ятаєш?

А як (уже значно пізніше), ми їздили по далеких і близьких селах «збирати спогади»? Ти тоді першим ділом просив зупинитися біля кладовищ і там завжди відшукував знайомі прізвища (а отже, й спогади?). Згодом я теж знав (скоріше уявляв із твоїх розповідей) тих людей, їхні прізвища і характери.

А як одного разу ми знайшли тополі (вірніше, їхні почорнілі пеньки), які росли колись обабіч дороги до твого (і нашого) села? Та дорога видалася мені тоді (та й тепер) страшною. Не так чорними пеньками, як тим, що дорога та йшла у «штучне море», а отже – в нікуди. Ти показував рукою кудись далеко-далеко (аж на оту хмаринку) і казав, що отам (а може трішки правіше?) було наше село. А отам лівіше («бачиш, там і вода світліша») стояла наша хата. От би хоч раз туди потрапити... Хоч один-єдиний разочок...

Я вдивлявся, але того місця ніяк не міг убачити: вся вода бачилась мені однаково сіро-зеленою... Ти вказував мені вдруге-втретє, аж доки та вказувана хмаринка попливла кудись, мабуть, на Чигирин, а потім і зникла зовсім...

А коли ми ще здалеку вгледіли вітряк? (Я оце недавно знову бував у тих краях, а його вже нема...) Ти ходив гладити йому крила, обмацував старезний тріснутий камінь, який лежав поруч, вихваляв борошно, яке ніде більше так не змелеться, як на отакому ось камені... І це не було «гіперболізованим захопленням старизною» (як декому може здатися), а справжнім, щирим, дорогим і близьким, земним і звичним...

Мені б не хотілося розказувати тобі про те, що було вже після *того* дня... Хіба що трішки.

Друзів і приятелів, ясне діло, поменшало. Ті, що клялися найревніше, десь поділися першими. Вони тепер далеко не такі, якими ти їх знав. Одні, було, пихато надулися і пішли «в політику» (хоч і не надовго). Бралися рятувати чи то всіх трудящих, чи самих селян (чи себе?), а ті рятуватися чомусь не захотіли. Тепер вони «козачками» (пам'ятаєш, чиє це слово?) біля «крутіших» – ці вже рятують увесь народ.

Другий наш давній знайомий щось-десь переплутав і «викриває» своїх рідних та близьких (чи то він так «прозрів», чи з ним щось сталося?). Добрі люди від того лише розводять руками та сумують, а злостиві потішаються та радіють («а, бач, прикидалися мучениками та праведниками!»). І що з ним трапилось?

Інший (молодший) ніби нікого й ніколи не знав. Мечеться від одного «безсмертного» до іншого, а вони (чи не за вірну службу?) дозволяють йому інколи поцілувати їхні вказівні... І не знаєш, чи жаліти такого, чи цуратися...

Кілька добрих людей часто згадують та розпитують про тебе. Раніше вони якось і не товпилися в друзі, а залишилися, бач, щирими і вірними...

Ото колись ти питав про нашу хату. Стоїть, як і стояла.

Сусіди намовляли продати, та не піднялася рука (душа?). Боюся продавати своє змалечку... Сподіваюся, що там колись житиме ще й твій правнук...

Як ми? Стариємо потроху, а онуки підрастають.

Одного (ніби й незнано-негадано) назвали «даним богом». А тоді вчитали у словнику власних імен, що це слов'янська калька із грецького імені «Феодотос». І хто б міг подумати про такий збіг? Чи, може, у той момент ти десь був поруч? Обзивайся хоч зрідка в снах, бо часто так хочеться перемовитися кількома словами...

Ти вже вибачай: говорив би ще, та сідає сонце, а тут, кажуть, можна бути лише до його заходу.